

som kan tenkes å påvirke dens gang at forklaring drukner i forklaring. Med andre ord, disse tre studiene forteller mye om *hva* som har funnet sted, men lite om *hvorfor* på en teoretisk klar og overbevisende måte. Variablene og teoriensansatsene er simpelt hen for mange.

Ironisk nok fremmer disse studiene ikke desto mindre *forståelsen*! Således vendes den kritiske brodden i denne anmeldelsen tilbake mot de mer modellbevisste retningene i samfunnsvitenskapene.

Øystein Gaaasholt
Avdelingen for
økonomisk-administrative fag
Høgskolen i Buskerud, Kongsberg

Carsten Due-Nielsen og Nikolaj Petersen (eds.), *Adaptation & Activism. The Foreign Policy of Denmark 1967-93*, København: Dansk Udenrigspolitisk Institut, 1995, 301 s., kr. 295,00.

I 1992 fejrede Dansk Udenrigspolitisk Institut (DUPI) sit 25 års jubilæum og besluttet at publicere en samlet analyse af dansk udenrigspolitik i perioden. Med det formål blev der i efteråret 1993 arrangeret et seminar, hvor en række forskere fremlagde og diskuterede papers, der senere er blevet opdateret og hermed udgives i samlet form.

Bogens hovedtema er skiftet fra tilpasning til aktivisme i dansk udenrigspolitik, som belyses i sine forskellige aspekter. Efter udgiverens introducerende artikel om dansk udenrigspolitik siden 1967 gennemgås alliancepolitikken (Ib Faurby), forsvarspolitikken (Michael Clemmesen), dansk østpolitik (Ole Nørgaard, Per Carlsen og Nikolaj Petersen), EF-politikken (Mogens Rüdiger og Nikolaj

Petersen), den udenrigsøkonomiske politik (Claus Vastrup) og dansk udviklingspolitik (Gorm Rye Olsen). De enkelte bidrag inddrager i varierende omfang teoretiske overvejelser og perspektiver. Den afsluttende artikel af Ole Wæver er af en anden karakter, idet en række dilemmaer for dansk udenrigspolitik i de kommende år formuleres og diskuteres.

Carsten Due-Nielsen og Nikolaj Petersen skitserer i den første artikel udviklingen i officielle danske perceptioner af Danmarks handlefrihed i de internationale omgivelser. Fra Erik Scavenius' „realistiske“ småstats-opfattelse med vægten på tilpasning til de omgivende stormagter til aktivisterne Per Hækkerup og Uffe Ellemann-Jensen går en klar linje med større betoning af Danmarks internationale muligheder - en udvikling der især er blevet iøjnefaldende efter afslutningen af den kolde krig. Den danske politik sættes derefter ind i et teoretisk perspektiv i form af James Rosenau's adaptationsmodel, der har indflydelsesevne og påvirkningsfølsomhed (stressmodtagelighed) som de to hovedvariable og dermed fire forskellige typer udenrigspolitik. Anskuet på den måde karakteriseres ændringen som en bevægelse fra en politik præget af føjelighed overfor den nærmeste stormagt i en situation med lav indflydelsesevne og stor påvirkningsfølsomhed til en forsigtig balancepolitik for at afpasse en fortsat stor påvirkningsfølsomhed med en større indflydelsesevne.

I første omgang kan beskrivelsen af dansk udenrigspolitik ved hjælp af Rosenau's kendte model virke lidt for traditionel. Rosenau er en klassiker, hvis begrebsskema har været brugt adskillige gange før til at karakterisere dansk udenrigspolitik. Ved nærmere gennemlæsning - og eftertanke - indeholder genbrugen af Rosenau imidlertid et frugtbart perspek-

som kan tenkes å påvirke dens gang at forklaring drukner i forklaring. Med andre ord, disse tre studiene forteller mye om *hva* som har funnet sted, men lite om *hvorfor* på en teoretisk klar og overbevisende måte. Variablene og teoriensansatsene er simpelt hen for mange.

Ironisk nok fremmer disse studiene ikke desto mindre *forståelsen!* Således vendes den kritiske brodden i denne anmeldelsen tilbake mot de mer modellbevisste retningene i samfunnsvitenskapene.

Øystein Gaaasholt
Avdelingen for
økonomisk-administrative fag
Høgskolen i Buskerud, Kongsberg

Carsten Due-Nielsen og Nikolaj Petersen (eds.), *Adaptation & Activism. The Foreign Policy of Denmark 1967-93*, København: Dansk Udenrigspolitisk Institut, 1995, 301 s., kr. 295,00.

I 1992 fejrede Dansk Udenrigspolitisk Institut (DUPI) sit 25 års jubilæum og besluttet at publicere en samlet analyse af dansk udenrigspolitik i perioden. Med det formål blev der i efteråret 1993 arrangeret et seminar, hvor en række forskere fremlagde og diskuterte papers, der senere er blevet opdateret og hermed udgives i samlet form.

Bogens hovedtema er skiftet fra tilpasning til aktivisme i dansk udenrigspolitik, som belyses i sine forskellige aspekter. Efter udgiverens introducerende artikel om dansk udenrigspolitik siden 1967 gennemgås alliancepolitikken (Ib Faurby), forsvarspolitikken (Michael Clemmesen), dansk østpolitik (Ole Nørgaard, Per Carlsen og Nikolaj Petersen), EF-politikken (Mogens Rüdiger og Nikolaj

Petersen), den udenrigsøkonomiske politik (Claus Vastrup) og dansk udviklingspolitik (Gorm Rye Olsen). De enkelte bidrag inddrager i varierende omfang teoretiske overvejelser og perspektiver. Den afsluttende artikel af Ole Wæver er af en anden karakter, idet en række dilemmaer for dansk udenrigspolitik i de kommende år formuleres og diskuteres.

Carsten Due-Nielsen og Nikolaj Petersen skitserer i den første artikel udviklingen i officielle danske perceptioner af Danmarks handlefrihed i de internationale omgivelser. Fra Erik Scavenius' „realistiske“ småstats-opfattelse med vægten på tilpasning til de omgivende stormagter til aktivisterne Per Hækkerup og Uffe Ellemann-Jensen går en klar linje med større betoning af Danmarks internationale muligheder - en udvikling der især er blevet iøjnefaldende efter afslutningen af den kolde krig. Den danske politik sættes derefter ind i et teoretisk perspektiv i form af James Rosenau's adaptationsmodel, der har indflydelsesevne og påvirkningsfølsomhed (stressmodtagelighed) som de to hovedvariable og dermed fire forskellige typer udenrigspolitik. Anskuet på den måde karakteriseres ændringen som en bevægelse fra en politik præget af føjelighed overfor den nærmeste stormagt i en situation med lav indflydelsesevne og stor påvirkningsfølsomhed til en forsigtig balancepolitik for at afpasse en fortsat stor påvirkningsfølsomhed med en større indflydelsesevne.

I første omgang kan beskrivelsen af dansk udenrigspolitik ved hjælp af Rosenau's kendte model virke lidt for traditionel. Rosenau er en klassiker, hvis begrebsskema har været brugt adskillige gange før til at karakterisere dansk udenrigspolitik. Ved nærmere gennemlæsning - og eftertanke - indeholder genbrugen af Rosenau imidlertid et frugtbart perspek-

tiv, specielt ved dets særlige fokus på samspillet mellem eksterne og interne faktorer. For eksempel påpeges, at en Rose-nau'sk balancepolitik er baseret på en „noget-for-noget“ holdning til indflydelsesmulighederne. Det antyder et af de kritiske dilemmaer for den mere aktive danske udenrigspolitik efter den kolde krig: De nye valgmuligheder må formuleres på en måde, der er realistisk i både den eksterne og den interne politiske proces. Det var nemmere at føre udenrigspolitik, da Danmark ikke havde andre muligheder end at føje omgivelserne.

Ib Faurbys artikel om dansk alliancepolitik 1967-1993 bærer i overskriften tilføjelsen: „From Quiet Adaptation via Loud Disagreement to Cautious Involvement“. Det er en nyttig analyse af, hvorledes man på grundlag af samspillet mellem skiftende internationale problemer og hjemlig politik kan inddele den danske politik i tre perioder præget af henholdsvis rolig tilpasning, højlydt uenighed og forsigtig engagement. I den anden periode besluttede den borgerlige mindretalsregering i 22 tilfælde at fortsætte, selv om Folketingets sikkerhedspolitiske flertal vedtog en dagsorden imod dens ønsker. Det præciseres, at det centrale ikke var, at regeringen blev „tvunget“ til at føre en alliancepolitik, den var uenig i, men at den - indtil 1988 - valgte at rette sig efter flertallet. Normalt vil en regering - når den kommer i mindretal i en sag, som den anser for vigtig - træde tilbage eller udskrive valg. Det skete ikke her, fordi regeringen var klar over, at det sikkerhedspolitiske flertal i Folketinget ikke ville kunne enes om en mistillidsdagsorden.

Anskuets i det perspektiv er der en sammenhæng mellem 1980'ernes „Loud Disagreement“ om dansk alliancepolitik med den særlige parlamentariske erstatningsprocedure „leve og lad leve“ og frakob-

lingen af EU-politikken fra traditionelle parlamentariske spilleregler med folkeafstemninger som erstatningsprocedure.

I Faurbys ellers udmærkede artikel har der indsneget sig en konkret fejl (p. 58), hvor Senator Mansfield som fortæller for ensidige amerikanske styrkereduktioner i Europa er blevet til Senator Fulbright.

Ole Wævers gennemgang af dilemmaer for dansk udenrigspolitik i „the 21st Century“ (som det lidt pompøst hedder i overskriften) er en spændende diskussion af de udfordringer, vi som danskere med vores særlige idépolitiske og intellektuelle bagage står overfor. Er danskerne parate til at omdefinere deres nationalstat, så det nationale løsrives fra den politiske styring? Kan vi engagere os i at udøve magt på en klog måde, snarere end blot at kritisere andres magt? Når der ikke eksisterer nogen militær trussel mod dansk område, er vi da villige til at prioritere international fredsbevarende og -gennemtvungende virksomhed på bekostning af dansk områdeforsvar?

Dilemmaernes karakter formes af spændingen i trekanten mellem den offentlige opinion, (næsten hele) det politiske establishment og det øvrige EU. Problemet behandles grundigt og nøgternt i Nikolaj Petersens artikel om Danmark og EF efter 1985. Blandt de fremtidige implikationer er det især værd at hæfte sig ved den nærliggende mulighed for endnu en traumatisk krise i nævnte trekant. Sandsynligheden herfor reduceres dog af, at opinionen i andre EU-lande i stigende grad deler en skeptisk holdning til EU.

Fra 1986 til 1992 var dansk EF-politik præget af større aktivisme, som siden er blevet noget mere forsigtig. Efter 1992 er den militære side af dansk udenrigspolitik - ikke mindst i relation til de baltiske lande og det tidligere Jugoslavien -

imidlertid blevet aktivistisk i en grad, de færreste ville have troet mulig.

Er det tidsmæssige sammenfald mere end en tilfældighed? Er det kun en regering med deltagelse af socialdemokrater og radikale, som kan indføre en aktiv militærpolitik langt fra Danmarks grænser som et nyt led i udenrigspolitikken?

Alt i alt er bogens artikler et solidt og værdifuldt bidrag til forskningen i dansk udenrigspolitik.

Erik Beukel
Institut for Erhvervsret og Politologi
Odense Universitet

Birthe Hansen (ed.), *European Security 2000*, København: Political Studies Press, 1995, s. 259.

En egentlig rød tråd finder man ikke i dette festskrift, som markerer professor Bertel Heurlins 60 års fødselsdag, men til gengæld giver det et fint overblik over forskellige tilgange, der anvendes til studiet af (europæisk) sikkerhedspolitik anno 1995. Bogens ti bidrag spænder således fra neorealisme på den ene side til diskursanalyse på den anden, og resultatet bliver en spændende cocktail.

Tager man de kritiske briller på, kan man pege på to overordnede svagheder. Den første er, at overensstemmelsen mellem festskriftets titel og flere af bidragene kunne være bedre. Titlen skaber en forventning om analyser, som peger fremad og diskuterer de sikkerhedsmæssige udfordringer, som Europa står overfor ved tærsklen til det nye årtusinde. Det er en forventning, som fire af bidragene ikke honorerer. Lene Hansens diskursanalyse af NATO beskæftiger sig således med perioden fra 1990-94, Ib Damgaard Pe-

tersen bruger efter en diskussion af globalisering og dens rolle i Sovjetunionens sammenbrud kun to sider på at diskutere globaliseringens konsekvenser for europæisk sikkerhed, Nikolaj Petersen koncentrerer sin analyse af dansk udenrigspolitik om, hvorledes Danmark har tilpasset sig forandringerne siden 1989 og Uffe Østergaard bruger efter en lang analyse af, hvordan forskellige imperier har fungeret gennem historien, kun to sider på at relatere disse erfaringer til nutidens Europa. Bortset fra det sidste, som lover mere, end det holder, er de fire bidrag konsistente på deres egne præmisser, men de virker noget malplacerede i en bog, hvis titel skuer fremad og ikke tilbage. En titel som *European Security After 1989* ville have løst problemet.

Det andet overordnede problem er, at Frankrig, England og EU ikke gives en selvstændig behandling. Når Rusland (Stuart Kaufman), Tyskland (Lykke Friis) og USA (Kenneth Waltz) har fået hvert sit kapitel, virker det underligt, at Frankrig, England og EU kun diskuteres indirekte. Vil nogen benægte, at de spiller en central rolle for europæisk sikkerhed?

Hvad angår de enkelte bidrag, tager Birte Hansen og Kenneth Waltz begge et rendyrket neorealistisk udgangspunkt. Det er derfor interessant, at de når frem til modstridende konklusioner. De er enige om, at strukturen i det internationale system efter Sovjetunionens sammenbrud er unipolær. Waltz forventer, at denne struktur tidligt i det nye århundrede vil blive afløst af multipolaritet, fordi de øvrige stater vil afbalancere den tilbageværende stormagt USA. Hansen er uenig i denne tolkning og ser den unipolære struktur som stabil, fordi de andre stater i systemet ikke vil afbalancere, men flokkes om USA. Årsagen er, at ingen af dem er stærke nok til at udfordre